

Lórincz Adrián

Egy zavargás igaz története

Ámbár jó félév telt el azóta, ezt a történetet mégis március idusával kell kezdenem. Azzal, hogy míg Budapesten s a vidék néhány nagyobb településén március 15-én is önfeledten zavargott a magyar, a Felvidék legtöbb magyarlakta településén sikerült méltó módon megünnünk az Ünnepet. Üdítő kivételek persze akadtak...

Annak ellenére, hogy a világsajtó nem kapta szárnyára, s a magyar hírcsatornák sem közvetítették napokig élőben, azért csak zavarogtunk mi itt, a Kárpátok alatt. Pontosabban: Felső-Gömör egy kies völgyében, ahol a mészkőplatók és ördögszántások lábánál szerényen búvik meg a még emberi léptékkel mérhető Világ kellős közepe – Kecső.

Nevezett, alig négyszázhetven, zömében jó magyar lelket számláló kistelepülés persze csak azok számára a Világ közepe, akik e tájon születtek, s idegenből térnek meg; az itt élők számára egyre kisebb értéket képvisel a *Gömör-tornai Karsz*tban megbúvó földdarab terméketlen földjével, apadó patakjával, nemzeti parkká nyilvánított, ergo érinthetetlen erdeivel. Kisiskolája még van – jó, ha egy tucat gyerek bók-lászik a padok közt –, óvodáját meg fenntartják erővel is, mert tudják: ha egyszer megszűnik, „*nehez léssz vissza-csinányi*”. Páratlan szépségű földdarab – de még az az átkozott turista is csak keresztünyargal rajta, mert idegenforgalmi szolgáltatásokról beszélni a felső-gömöri falvakban nem csak dőreség, hanem olyasmi, mintha a kocsmában kitenné az ember a bicskát az asztalra... Mert itt még a wellnesshotelos-turistaparadicsomos-délibábos szép jövőt építő multi is átvágja az embert; az építkezések félbe maradnak, a munkalehetőség elúszik. Miben higgyen hát? Önmagában azóta nem hisz, hogy jó ötven éve elmagyarázták neki: az ember kollektív lény, egyedül nem képes boldogulni. Aztán csak átballag egy-egy csapnivaló Borsodi Világos, s „*má' esse' a régi*”-fajta fütyülős barack erejéig a Hegy túoldalán fekvő Aggtelekre, Jósvafőre, elmélázni afőlött: vajon itt mitől működik...?

Így élnek eleim, barátaim, rokonaim Felső-Gömörben, fel-feltéve önmaguknak a kérdést: vajon van-e élet a Földön? A kötődés itt a röghözkötöttséggel, a szabadság a nincstelenséggel, a boldogulás nagyjából a rabszolgaság vállalásával azonos. S még számos, egymásból fakadó ellentétet terem e föld, melyek mind az emberben oldódnak fel. Csoda-e hát, ha már az ünnep se a régi...?

*

Ünnep. A változó világban megrögzült pillanat, írta **Hegedűs Géza** egyik regényében. Ahogy elnézem a kopjafa körül jóformán hivatalból csellengő maroknyi népet, emlékezni kezdek. Emlékszem – pontosabban: többségünk még emlékszik – az ideinél fényesebb, emelkedettebb hangulatú márciusi ünnepekre. A kilencvenes évek elejére, amikor a frissen felavatott kopjafa némely szimbóluma sértette a faluban egyszemélyes többségként élő szlovák csendőr

nemzeti öntudatát. Letakartuk hát a szimbólumokat, de a Himnuszt – valamennyi magyarét, pártállástól függetlenül – csak azért is elénekeltük. Valaki elkezdte a hátsó sorban – erőtllenül, berozsdállt torokkal –, majd egyre többen kapták el az emelkedő dallamsort, s mire a balsorshoz értünk, mely bennünket, magyarokat valóban oly régen tép, egész szépen zengett. Nem lett belőle eget-földet megrázó mennydörgés, sem harcba szólító csatakiáltás; megmaradt annak, ami: fohásznak...

Hosszas kutakodás eredményeképpen azóta sikerült beazonosítanom, „lokalizálnom” a mi balsorsunkat: civilben kishitűségnek hívják. Idén már nem hagyta elénekelnünk a Himnuszt, sőt abban is megakadályozott, hogy összegyűljünk a kopjafánál. Két tucatnyian ha voltunk – jobbára a verses-zenés összeállításban szereplő iskolások és óvodások szülei, néhány hivatali személy, meg az asszonykórus. Minimális emelkedettség, lapos hangulat, némi kényszerű átélés. Koszorú, mert az kell, meg a tizenöt évvel ezelőtt kitűzött, máig megőrzött kokárda. Kossuth Lajos azt üzenté, meg egy hang a hátam mögül: „*Oszt' nemhogy megírod ezt a szégyent...*” Csak azért is – hátha magunkba szálunk.

Mondom: idén nem volt Himnusz, de hál' Istennek, a hátsó sorban azért támadt annyi mozgolódás, ami egy büszke apai és honfiúi szívnek elég ahhoz, hogy nagy reményekkel teljen meg. Kisleányom, Bogi bontotta a rendet, négy évével ösztönösen lázongva a felnőtté azon hülye szokása ellen, hogy a gyerekeket az ünnepi műsor alatt fegyelmezni kell. S mert megnézte velem az előző esti magyar híradót, mindenkinek, aki regulázni próbálta, önfeledten vágta a fejéhez: „*Mondjon le!*” Így lett lemondatra egy röpké óra leforgása alatt több ízben is a teljes helyi elit – könnygáz, hóbörgés, meg minden fölösleges céccó nélkül. Szép csendesen, gömöri módra.

Szóval: valami megmozdult...

*

Másfél évszázada a reformkor költője, **Tompa Mihály** még azt rötta fel a gólyának, hogy

„*Neked két hazát adott végzeted;
Nekünk csak egy - volt! Az is elveszett!*”

Haza dolgában azért a költőnél és gólyánál is lényegesen jobban állunk, Bogi meg én. Jómagam, mert sosem volt kérdéses számomra, hová tartozom, s mert azt, hogy valahová születtem, nem tartom véletlennek. Bogi más, ő már a nehezen körvonalazódó Nagy Közös Európa gyermeke, s büszkén és elégedetten vallja, hogy három helyre mehet haza: Sárosfára, Szécsénykovácsiba és Kecsőbe. Egy nagy, Csallóköznek nevezett pusztaság közepén, szerintem emberi lakhatásra teljesen alkalmatlan helyen található az első; az ember feje fölött jó négy-öt méterrel ott kavarog a Duna felduzzasztott vize, hegy meg sehol – de ez rajtam kívül senkit nem zavar. Az Ipoly szeszélyes kanyarulatai mentén, Nógrád megyében fekszik Bogi második „hazája”, Szécsénykovácsi; a nagy-

szülői ház kertjének végéből alig karnyújtásnyira látszik az „odaát”, Szécsény városának büszke tornya, Magyarország. Persze jól tudjuk, hogy ez csak játszi délibáb – a mostohaország (az anyaország kifejezés idejét múlt és helytelen) manapság távolabb van, mint bármikor, régen, amikor még volt miért átkíváncozni, átmenni...

Kecső nem azért harmadik a sorban, mert bármivel is kevesebb volna, mint a másik kettő – sőt érezhetően ez a legfontosabb. A sziklák borította, vörös földben eltéphetetlen gyökerek szálai húzódnak, kötnek. Ez az a hely, ahol minden az övé, az enyém, meg azoké az „anyagba leszálltaké”, aki itt „öltek, öleltek, tették, ami kell”. **Carl Gustav Jung** tétele – mely szerint az ember nem is lehet más, mint a föld, amelyből kinőtt – az elsőtől az utolsó szóig igaz (egyebek közt innen eredeztethető az ösztönös, megmagyarázhatatlan ragaszkodás a szülőföldbe történő temetkezéshez, mondja a lélekbúvár).

Az én világom még behatárolható – léptéke az a távolság, amelyet egy szuszra meg lehet tenni, hogy Hazatérhessek. A sarkamban araszolató nemzedék – köszönhetően mindannak, amit megteremtettünk nekik, s ami fölött rég nem rendelkezünk – már nagyobb távlatokban fog gondolkodni. Meglehet európai vagy világpolgároknak fogják nevezni magukat, s mindenütt egyformán képesek lesznek otthon lenni anélkül, hogy egyszer is hazatérnének. Itt jön a felelősség – úgy adni a kezükbe a Világ térképét, hogy ne feledjék megmutatni annak közepét, amely körül az egész forog.

Falvaink elnéptelenedését, illetve a minden téren megnyilvánuló érdektelenséget látva félek, ezzel kissé megkésztünk; optimizmusom viszont azt mondatja velem, vegyük komolyan végre: „...ez a mi munkánk; és nem is kevés!”

B. Kovács István A haza fiairól

Azokra emlékezünk most, akik életüket adták a magyarságért, az országért.

Boldogult nagymamám, Máli mama gyakorta felemlgette előttem egyik nagybácsimat, Sanyi nevű fiát. Mint mondta, egyszer elgondolkodva megjegyezte neki Sanyi: minden anyának három fiú kéne: egy az apának, egy az anyának, egy pedig a hazának. Mama három fia elvesztésének fájdalmával mindehhez ezt fűzte hozzá előttem: „Ő lett a haza fia!” SAS behívóval rendelték Budapestre, ahonnan kitörtek ugyan, de Zólyom táján szovjet fogságba esett, s a gulagokon vészett. Mindezt egy onnan szerencsésen hazatért nemesradnóti fogolytársa mondta el... Soha többé nem kaptunk hírt róla.

De miért is hozakodok elő személyes emlékekkel? Hisz tán mindannyiunknak vannak hasonló emlékei.

Hát éppen ezért!

Minden közösségi összejövetel alkalom arra, hogy azokra is emlékezzünk, akik testi mivoltukban már nincsenek köztünk. Kivált pedig azokra, akik a szabadságunk védelmében erőszakos halált szenvedtek. Ők is résztvevői min-

dennapjainknak, ők is alakították világunkat. Senki nem feledheti elvesztett édesapját, testvérét, barátját, vagy kedvesét. Hányan siratják, keresik álmaikban vagy valóságosan eltűnt szeretteiket! Mindannyian a magunkét keressük.

„Hol vannak a virágok? Hol vannak a katonák? Hol vannak a sírjaik?” – kérdezi a világhírű dal. A virágok, katonák és sírjaik Berlinben és Moszkvában, Budapesten és Pozsonyban, Vészverésen és Várhosszúréten vannak. „Sírjaik felett csak a szél süvít” – hangzik tovább a dal. Igen, a mi, magyar fiainknak (is) sokáig ez a sors jutott. Csak a hűséges emlékezet őrizte őket. A II. világháborúban elesett katonáinkat, hőseinket évtizedekig nyilvánosan említenünk, megsiratnunk sem volt szabad. Már az is jó volt, ha megtagadnunk nem kellett őket. Miközben falvainkat, városainkat hivalkodó szovjet emlékművekkel rakták tele. Nem az elesett katonák iránti kegyelet ihlette az állíttatókat. Azt akarták elhíthetni velünk, hogy az antifasiszta egyben demokrata is. Hát nem feltétlenül. Kivált, ha kommunista véli ezt magáról.

Sok-sok fiatalember fekszik itt, a templomkertben. Száz-harminc ember! Gondoljuk meg: egy erős gömöri falu népe. Elvetélt, derékba tört életek. Valahol azt olvastam, miszerint ilyen helyen nincs helye sem a történelmi, sem a politikai, sem a morális mérlegelésnek. De mennyire, hogy van! Az elmúlt század két diktatúrájának, a fasisztának és a kommunistának az áldozatai ők. Számunkra, magyarok számára mégis elsősorban a szabadság védelmezői az itt nyugvók. Igen, a szabadságé! Ne féljünk kimondani! Testükkel védtek az 1938-ban megnagyobbodott magyar hazát. Nem az itt nyugvó embertársainkon múlt, hogy a felföldi magyarság számára a háború 1945 után folytatódott, sőt, akkor kezdődött igazán. A kitagadtatás korában tragédiák sorozatát értük meg anyáink, nagyapáink révén: anyai nyelvünk betiltása, iskoláink bezárása, önmegtadadásunk erőszakolása, népünk ki- és áttelepítése volt egy-egy csatája ennek a háborúnak. Nem az itt nyugvó hősök, áldozatok tehetnek arról, hogy korábban a zsidó magyarok deportálására használt, fűtetlen marhavagonokban nem sokkal haláluk után keresztényen magyar népünket deportálták: a cseh határvidékre és a gulagok poklába. Ők a legtöbbet tették, amit tehettek: életüket áldozták a vörös ördög elleni harcban. Erre is emlékezzünk és emlékeztetünk itt és ma!

1945 nem mindenki számára jelentett felszabadulást. Hogyan lehet fejet hajtani annak a diktatúrának a hivalkodó emlékműve előtt, amely magyarjaink százazreit hurcolta munkatáborba? Amely több évtizedes basáskodása eredményeképpen szétzúzta parasztságunkat, megsemmisítette polgárságunkat, megtaposta vallásunkat... Amikor fejet hajtunk, erre is gondolnunk kell! Különbön kiüresedett, tartalmatlan, üres gesztus volna az emlékezés.

Egy nagyobb emlékoszlop és hat kisebb kereszt alkotja a második világháborúban elesettek itteni emlékművét. A közepén lévő legnagyobb emlékoszlopon található a felirat, valamint egy versidézet is. Engedjék meg, hogy idézzem!

„Amerre jártunk, holtakat hullatunk
Százat, ezreket. Hadd tudná, aki megmarad,
Hogy haza melyik út vezet.”

Az elesett honvédek emlékműve a templomkertben • Gece Attila felvétele

Szép ez az emlékmű kivitelében. Köszönet érte **Ulman István**nak és **Pekár István**nak, akik „*faragták jó szívvel, becsületből, a várhosszúréti önkormányzat segédelméből 1994 őszén*“.

De a külsín nem elég. Tudatunkban tartalommal kell megtöltenünk. Erről próbáltam szólni ezen az alkalmon.

Köszönöm, hogy meghallgattak.*

* Elhangzott 2007. augusztus 4-én

Mács József

II. Balog-völgyi Fesztivál*

Kedves jelenlevők, szervezők, alkotók, vendégek!

Még elevenen és felejthetetlenül él emlékezetünkben az I. Nyári Balog-völgyi Fesztivál, amely e térségben talán először teremtett lehetőséget a dimbes-dombos Gömörországban fekvő gyönyörű völgyünk népének, hogy a bátkai futballpályáján táncosaink, énekeseink, színjátszócsoportjaink tehetséges fiataljaink bemutatkozzanak.

Azóta eltelt egy év, és újra itt vagyunk. Ezúttal nem a futballpályán, hanem egy nagy Balog-völgyi iskola falai között, hogy csodálói lehessünk az immár II. Nyári Balog-völgyi Fesztivál újabb figyelmet érdemlő eseményeinek, tágasabb szülőföldünk, amatőr képzőművészeink bemutatkozásának és bemutatásának. Több mint harminchárom – nem csak Balog-völgyi – alkotó élt ezzel a lehetőséggel. Örömkre szolgál, hogy a kiállított művek között megtekinthetjük hét Balog-völgyi iskola és óvoda tanulóinak munkáit is. Az alkotó műhelyekbe bepillantva, közelről lehetünk szemtanúi annak, mire képes egy-egy ügyes kézben a ceruza, az ecset, a kréta vagy a vízfesték.

S miközben e rövid köszöntőmet mondom, azon jár az eszem, hogy akárhogyan és akárhonnan is szorítanak bennünket, mindig számosan akadnak sorainkban derék fátylavivők, akik velem, velünk együtt vallják: megmaradásunkat erősítően mindig történjék valami. Mert hiszen egyik legnagyobb költőnk, **Ady Endre** is azért tartotta figyelmeztető tükrét élénk *Nekünk Mohács kell* című versében, mert nagyon jól ismerte fajtánkat, a veréshez, felbuzdulásokhoz szokott fajtát, akiről a költemény utolsó strófájában így ír:

„*Ha van Isten, földtől a fényes égig
Rángasson minket végig.
Ne legyen egy félpercnyi békeességünk,
Mert akkor végünk, végünk.*“

Az Ady igazságát felismerők agyából szülőfalumban is így pattan ki a másokat, bennünket felrázó isteni szikra. Ők azok, akik készek és képesek az értékeinket felmutatni, megbecsülni. Ők azok a tiszteletet és megbecsülést érdemlő emberek, akik nélkül szürkévé, sivárrá, eseménytelenné válna az életünk. Mélységesen hiszem, hogy a majdani, harmadik fesztiválnak is meglesz a mostanihoz és az előzőhöz hasonló közösségi élményt nyújtó, hasznos programja, amely az itt felröppenő kérdésekhez, hogy tudniillik mit tud a ceruza, az ecset, hozzáteszi a következő fontos kérdést is: mi mindent tud még felmutatni drága Balog-völgyünk?

Nyitó szavaimmal csak dicsérettel tudok szólni a Gyurán Ágnesekről, a Balog-völgyi Fesztivál életre hívóiról, a jelen levő alkotókról és alkotásaikról. Mindazokról, akik a nehéz előkészítő munkából kivették a részüket. Gratulálok nekik!*

* Elhangzott 2007. augusztus 18-án